

הרב יהודה זולדן

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

ראשי פרקים

- א. מצות ביעור וידוי מעשר בזמן הזה
- ב. כתבי האדר"ת והראי"ה קוק על מצות ביעור וידוי מעשר
- ג. וידוי מעשר כיום – חובה או זכר למקדש?
- ד. הרבנות הראשית לישראל ומצוות ביעור וידוי מעשר
- ה. הסוברים שאין להתוודות בזמן הזה

א. מצות ביעור וידוי מעשר בזמן הזה

את מצות ביעור מעשר יש לקיים גם כיום שהמקדש חרב. הראשונים נחלקו בשאלה האם מצות וידוי מעשרות נוהגת גם שלא בזמן הבית.¹ בשולחן ערוך פסק כשיטת הרמב"ם שיש להתוודות גם בזמן הזה.² אעפ"כ נראה שבמשך שנות הגלות לא קוימה מצוה זו כראוי, ועל כן עוד בהיות הרב אליהו דוד רבינוביץ' (האדר"ת), בחו"ל, ביושבו על כסא הרבנות בפונוביץ', כתב בשנת תרנ"ג קונטרס בשם "אחרית השנים", בו הוא מברר ומבאר את פרטי הלכות ביעור וידוי מעשר. מסקנתו היא שיש לקיים גם את מצות וידוי בזמן הזה. וכך כתב שם בפרק ד הלכה ד (עמ' 26):

ואילו הייתי כדאי, הוה אמינא דבזמן הזה ראוי להתוודות בבית המדרש ובבית הכנסת שהוא מקדש מעט, ושכינתו יתברך שורה שם, ובמגילה כט ע"א, ובברכות ח ע"א אוהב ה' שערי ציון — כי

1. רמב"ם הל' מעשר שני ונטע רבעי יא, ד סובר שהמצוה בין בזמן הבית ובין שלא בזמן הבית, ואילו הראב"ד סובר שהמצוה רק בזמן הבית. החינוך במצוה תרז כראב"ד.
2. שו"ע יו"ד סימן שלא, קמ.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

אין לו לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד...ושפיר מקרי לפני ה' אלוקיך. ומכ"ש מי שזוכה ולהתוודות לפני הכותל המערבי, שאחז"ל כבר בירושלמי מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי, שחייב לילך שם ולהתוודות. ואולם לראב"ד לא מהני זה, כיון דס"ל (בהל" בית הבחירה ו, טז) שקדושתו בטלה בזה"ז.

ובמקום נוסף בו הוא מסכם בקצרה את דיני וידוי וביעור מעשר, בקונטרס אחרית השנים בפרק ה אות לב (עמ' 52-53):

ואם קיימום בהלכתם (=את מצות ביעור המעשרות), יתקבצו כולם לבית המדרש או לבית הכנסת בעת תפילת המנחה או לאחר תפילת המנחה ויאמרו כולם ביחד או כל אחד ואחד בפני עצמו, או אחד יוציא את כולם, כמש"כ בתורה. (ומצטט את הפסוקים, מדברים כו, יג-טו: "בערתי הקדש" עד "ארץ זבת חלב ודבש").

מצות וידוי היא מצווה אישית, וכל אחד רשאי להתוודות במקומו, אך האדר"ת הציע לקיים את המצווה ברוב עם בבתי כנסת או ליד הכותל המערבי, כדי לעורר את הציבור לקיימה.

ב. כתבי האדר"ת והראי"ה קוק על מצות ביעור וידוי מעשר

בשער קונטרס "אחרית השנים", כתב האדר"ת:

מוקטר ומוגש מנחה טהורה לשומרי משמרת התרומות והמעשרות שבאה"ק לקיימה בפסח הבעל"ט ולשמחה איה"ש בשנתנו זו תרנ"ג הרביעית לשמיטה כדעת הרמב"ם ז"ל וכמנהג אה"ק ה' עליהם יחיו דגן ויפרחו כגפן סלה.

את הקונטרס כתב האדר"ת בעילום שם. הרב נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב, כותב בהסכמתו לקונטרס שהמחבר הוא מגאוני הדור. לחוברת יש מכתב הסכמה גם מהרב יחיאל מיכל אפשטיין, וגם האדר"ת כתב הסכמה לו עצמו, בה הוא כותב:

הרב המאוה"ג המחבר שליט"א כוונתו ומעשיו לשם שמים,

הרב יהודה זולדן

ומצורפות גם הערות שלו בעניני הספר, שהיה נוהג להוסיף
הערות בהסכמותיו על ספרים רבים.³

האדר"ת מספר על לבטיו האם לפרסם את הקונטרס. כך כתב בספרו "בחלום
אדבר":⁴

מון בליל ו עש"ק ויק"פ, כ"ב אדר⁵ נחלמתי שכיבדוני להכניס
ס"ת להיכל, ותמהתי על זה שדבר זה אין מכבדים לאיש כערכי,
ובפרט כאשר הי' הוצאת הס"ת איש פחות. ונתיישבתי בדעתי
אולי מראים לי בחידה ד' תז"ל מן השמים,⁶ במה שאמר הלל
הזקן בשעת המפזרים כנס, אם ראית דור שאין התורה חביבה
עליו כנס,⁷ והוא רמז נרמז לי על דבר רצוני להדפיס קונטרס
אחרית השנים, על דבר מצות הביעור והוידוי, ואשר כבר שלחתי
לבית הדפוס בע"ה.

אך הרהרתי אח"ז דאולי י"ל דאין קפידא כל כך גם בההכנסה
בהיכל, דודאי גם בההכנסה בהיכל היא מצוה, וכמו האוחז ס"ת
וכשלהי מגילה,⁸ וא"כ י"ל דאדרבה ראוי לכבד והכנסת ספר תורה
להיותר גדול בציבור, ומשום מעלין בקודש, וכהא דאמר שם וכא

3. הרב מרדכי אליהו רבינוביץ', שו"ת תורת מרדכי, סימן קנז נצטט את הקונטרס, אך לא
מציין את שם מחברו, על אף שבמקומות אחרים בספר הוא מזכיר את האדר"ת. (וסימנים
סא-סג, הם של האדר"ת). העלמת שמו, וכתיבת "הסכמה" לעצמו, היו גם בעת הוצאת
החוברת "זכר למקדש — מצות הקהל". ראה גם הרצ"ה קוק, לנתיבות ישראל, ב עמ' י.
ראה עוד: הרב הראל כהן, אדר האדר"ת, בתוך: סדר פרשיות לאדר"ת, עמ' שנו-שנז, שס;
בספרי: "לתולדות זכר להקהל מאחר החורבן עד ימינו", מלכות יהודה וישראל, עמ'
478-444.
4. ספר זה נמצא עדין בכת"י. תודתי לרב יהודה הלוי עמיחי, שהראה לי פסקא זו.
5. תרנ"ג.
6. ברכות סג ע"א.
7. רש"י: ואל תטיל דברי תורה לבזיון.
8. מגילה לב ע"א: כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום. — ערום סלקא דעתך? אלא אימא:
נקבר ערום בלא מצות. — בלא מצות סלקא דעתך? — אלא אמר אביי: נקבר ערום בלא
אותה מצוה.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

ע"ב) שלישי שקרא ארבעה משובח,⁹ וע"ש (לב ע"א) גדול שבכולם גולל,¹⁰ יש לומר גם הכי מהאי טעמא.

באותה שנה, שנת תרנ"ג, כתב גם הראי"ה קוק חתנו של האדר"ת, בהיותו רבה של זיימל, קונטרס בהלכות ביעור וידידי מעשרות, והם הודפסו בשו"ת משפט כהן (סימנים נה-נו). בנו, הרב צבי יהודה הכהן קוק, מוסר ש:

מתוך דברי קדשו אלה שבסימנים הנ"ל הובאו איזה מהם בספר "אחרית השנים" לדודי זקני הגה"צ האדר"ת ז"ל, על אותם העניינים שנדפס אז בעילום שם.¹¹

הראי"ה קוק כתב גם הקדמה לאותו קונטרס בו הוא עסק בביעור וידידי מעשרות.¹² הפתיחה עוסקת בהסברת דרשת חז"ל, בעקבות תקנת רבן יוחנן בן זכאי ליטול לולב במדינה שבעה ימים זכר למקדש:

ומנלן דעבדינן זכר למקדש? דאמר קרא: "כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה" (ירמיהו ל, יז), מכלל דבעיא דרישה. (ראש השנה ל ע"א).¹³

לפיו, זכר למקדש בהקשר זה, הוא לימוד העניינים הקשורים לארץ ולמקדש. בסיום דבריו שם כותב הראי"ה קוק:

הדברים הקדושים האלו יקחו את לבבנו, לצאת במיעוט כוחנו בעקבות אבותינו ורבותינו, לעשות כפי יכולתנו זכר למקדש. והזכר היותר נכבד הוא עסק התורה בהלכות הקדושות הללו. ע"כ שמנו אל לב לדבר בעתו מה טוב, היא מצות וידוי המעשרות וביעורם. אשר בעוה"ר אין בידינו אנחנו יושבי ארץ רחוקה,

9. אחרון שקרא ארבעה משובח — משום מעלין בקדש ולא מורידין.
10. ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: עשרה שקראו בתורה — הגדול שבהם גולל ספר תורה. הגוללו נוטל שכר כולן, דאמר רבי יהושע בן לוי: עשרה שקראו בתורה — הגולל ספר תורה קיבל שכר כולן. שכר כולן סלקא דעתך? אלא אימא: קיבל שכר כנגד כולן.
11. הרב צבי יהודה הכהן קוק, "יזה דבר המשפט" שו"ת משפט כהן, עמ' יב.
12. שו"ת משפט כהן, עמ' טו-יז.
13. ראה בספרי: "נטילת לולב אחר החורבן ומיסוד הנהגות זכר למקדש", מועדי יהודה ישראל, עמ' 113-132.

הרב יהודה זולדן

לקיימם בפועל. ונחלץ חושים להבין ולהשכיל במעט עיון עכ"פ, בחקירת הלכותיה למען כבוד ה' הבוחר בציון וכבוד הארץ, אשר דש אותה בקדושתו העליונה, וכדי לגלגל זכות לזכאים חכמי לב משוקדי התורה בזמן הזה, לעשות אף הם בחכמת לבבם זכר למקדש, לקבוע חלק ללמוד חוקי התורות והמצוות התלויות בארץ. ובזאת נקוה כי יהיה טוב בעיני ה' להחיש ישענו ולרומם קרן ישראל המושפלת ולקומם חורבות ארץ צבי כי יעלה זכרוננו לפניו ית' לטובה.¹⁴

הרב צבי יהודה קוק, פתח בהקדמתו זו של הראי"ה קוק, את שו"ת משפט כהן: "שכן כל ענינה וסגנונה מכוון ההוא גם אל כלל העסק בדברי תורה של מצות המקדש והארץ, וראויה היא לפיכך לשמש הקדמה לתכנו וכיוונו הכללי היסודי של הספר כולו".¹⁵

אחרי הוצאת הקונטרס, התכתב האדר"ת עם חתנו בענין, וכתב לו על כך שבקונטרס אחרית השנים נשמט מהדפוס הדיון על הפטרת שבת הגדול, שבשנות הביעור לבד הוא שצריך להפטיר "וערבה" (וכשנתינו עתה)¹⁶ ולא בשאר שנים.¹⁷ הוא דן מתי מבערים בשנה בה חל ערב פסח בשבת, לסוברים שמבערים בערב יום טוב ראשון.¹⁸

מספר שנים לאחר פרסום החוברת, נשרפו גליונות הדפוס. כך כותב האדר"ת לחתנו:

גם כל הקונטרסים של זכר למקדש ואחרית השנים החביבים עלי
עד לאחת עם הקונטרס חבש פאר, גם המאטריצין (=לוחות

14. הראי"ה קוק כתב גם ביאור למשניות במסכת מעשר שני העוסקות במצוה זו. ראה: עין איה — ברכות ב, עמ' 405-411. הדברים מודפסים גם בספר זה.

15. לעיל הע' 11.

16. שנת תרנ"ג. שנה זו מצויינת בקונטרס במקום בו הוא קורא לקיים מצות וידוי מעשרות (עמ' 52). באותה שנה חל ערב פסח להיות בשבת, והוא רומז על כך באותו מכתב, כשהוא דן שם מה הדיון אם שכחו להפריש חלה מלחם חמץ בערב ופסח שחל בשבת.

17. האדר"ת התייחס לזה גם בהערותיו למנהגי בית הכנסת הגדול בק"ק אוסטרהא, תפילת דוד, עמ' קעא-קעב. דבריו מופיעים גם בספר זה. הרב אליקים געצל איש הורביץ, זכרון ירושלים עמ' 59, כותב שיש לקרוא הפטרה זו בכל שנה גם כשערב פסח חל בשבת.

18. אדר היקר, עמ' עה.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

ההדפסה) של החבש פאר ואחרית השנים עלו כליל על המוקד, ומאד לבי עלי דוי עליהם, כי היה בדעתי להוציא לאור שנית, ואולי לכן נענשתי כי נתעצלתי במצוה הזאת לזכות את הרבים, אשר כבר כשלוש שנים החילתי להדפיסו שנית לקונטרס חבש פאר.

השריפה היתה יותר חמורה מאשר בשלהי תרנ"ב, וכפלים מהפעם השניה (קודם פסח תרנ"ד).¹⁹

האדר"ת עלה ארצה בחודש אדר תרס"א, וכיהן כרבה של ירושלים. שנת תרס"ג היתה שנת שמיטה, ולקראת פסח בה יש לבער ולהתודות על המעשרות, הוציא האדר"ת קונטרס ושמו "דבר בעיתו", תקציר ההלכות שכתב בספר "אחרית השנים". וכך הוא כותב לראי"ה קוק הנמצא עדין בבויסק:

הן בודאי קבל כבר העלה שהדפסתי "דבר בעיתו", מצות ביעור וגם וידווי מעשר לשנה זו, אשר לא אחרתי לשלוח לו תיכף בצאתו מבית הדפוס ב"ה. אך למגינת לבי לא יכולתי לעבור עליו בעיון בעצמי, וכן מסרתי למופלא אחד לקצר מהפרק שבקונטרס "אחרית השנים", ועליו סמכתי שלא עיינתי בעצמי בפנים ויצא מכשול, כי לא נזכר בביאור שבירושלים א"א לפדות רק שיטמא, ועל כן טוב להכשירו בירושלים, ובהעלה לא נזכר ירושלים. ולכן אקוה לחסדי ה' יתברך תקן זה כשיעזרני בחמלתו להדפיס מחדש דיני תרו"מ בקיץ הזה בעל"ט איד"ש.²⁰

על רצונו של האדר"ת להדפיס מחדש את דיני תרומות ומעשרות, אנו קוראים במכתב אחר לחתנו הראי"ה קוק, כחודש לאחר עליית הראי"ה קוק ארצה:

ה' קרח תרס"ד

..מאז באתי לפה חפצתי לסדר קונטרס או לוח גדול, להדביק על הכתלים, קיצור דיני תרו"מ ולהדפיסו על חשבונני, להפיצו בכל ערי הקדש ובכל המושבות לאלפים, ולמען ידעו כל איש ואשה,

19. שם, עמ' עז.

20. שם, עמ' צד.

הרב יהודה זולדן

כל תינוק ותינוקת, דיני תרו"מ הנחוצים מאד. ...קודם הפסח תרס"ג שחל ביום א', והיה אז שנת ביעור, הדפסתי לוחות גדולים כוללים דיני הפרשת תרומות ומעשרות, ודיני ביעור ויודי המעשרות, כבקונטרס אחרית השנים, אבל גם אז מלאכתי נעשית הרבה ע"י זולתי, ונפל טעות גדול בענין אחד בעוונותי לא עלינו.²¹

על פעולותיו אילו של האדר"ת כתב הרב צבי יהודה הכהן קוק, בדברי זכרון:

הצפיה וההשתוקקות התמדה לישועתם ולגאולתם של ישראל לאשרם ותפארתם, לחבת הארץ ובנינה, לכבוד ירושלים ושכלולה, לקיבוץ גלויות ישראל וליישובם על מכונם כאן, התגלתה במלוא עוזה המיית הגעגועים וכלות הנפש הנאדרת בקודש. הופיע בגדלותה אהבת המצוות וההשונדות לזכות בהן את ישראל, לא בלבד את היחידים מישראל אלא אף את ארץ ישראל ואת כללות ישראל, בהתאמצותה להוסיף ולקבוע בהן את המצוות שאינן מפורסמות ומוחלטות בחיובן. מתוך כך ולשם כך מפרסם הוא בתחילת התרחבות יישובינו החקלאי בארץ, בשנות הנוני"ן של המאה הקודמת, את הספרים "אורית השנים", על מצות ויודי מעשר והלכותיה, וזכר למקדש על מצות קריאת פרשת הקהל והלכותיה, לצדד ולהכריע ששתיוון תהיינה נוהגות גם בזמן הזה.²²

ג. ויודי מעשר כיום – חובה או זכר למקדש?

דברי האדר"ת לקרוא את פסוקי ויודי המעשר, התקבלו ע"י מספר רבנים. אלא שבעוד שהאדר"ת, קרא לקיים מצוה זו כחובה ע"פ פסק הרמב"ם והשו"ע, היו שקראו לומר ויודי כזכר למקדש, אך לא כחובה. יש שהזכירו

21. שם, עמ' צז.

22. לנתיבות ישראל ב עמ' ט-י. ראה עוד: הרב משה צבי נריה, מועדי הראיה, עמ' שמה-שנ. על פעילות האדר"ת לשם עשית זכר להקהל, ראה במאמרי לעיל הע' 3.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

את הרעיון להתוודות בזמן הזה בשמו של האדר"ת, ויש שלא ציינו זאת, ויש גם שהתנגדו.

הרב אליקים געצל איש הורביץ, היה רב בעיירה טורץ, בליטא. הוא היה בקשר הדוק עם האדר"ת, וקשר זה כנראה עורר אצלו את הרצון לדרוש לציון, ולקרוא לעשיית זכר למצוות שלא נהוג לקיימם כיום. בשנת תרע"ב, שבע שנים לאחר פטירת האדר"ת, הוא הוציא ספר: "זכרון ירושלים", בו הוא ליקט הנהגות זכר למקדש שבחז"ל ובפוסקים, וכן הנהגות "שהמצאתי בעזה"י חיפוש אחר חיפוש"²³ בדבריו הוא מתייחס גם לאמירת וידוי מעשרות:

צ"ע דלא עבדינן שום זכר למצות ביעור וידוי מעשר. ואולי יוצאין במה שקוראין הפטרת וערבה בשבת הגדול, דכתיב "הביאו את כל המעשר לבית האוצר". דזה אזהרה על מצות ביעור. דמשו"ה קורים וערבה קודם הפסח להזהיר על מצוה זו וכמ"ש הלבוש.²⁴

בדבריו הוא איננו מזכיר את הקונטרס שהוציא האדר"ת בענין, אותו הוא מזכיר פעמים רבות בספרו. אמנם בדבריו הוא קורא לעשות זכר לדבר, בו בזמן שהאדר"ת קרא לחדש את אמירת הוידוי מעיקר הדין, ולא כזכר.

בערב השמיטה תרצ"א, הוציא רבה של יפו, הרב יוסף צבי הלוי, ספר שלם העוסק במצות ביעור וידוי מעשר: "השקפה לברכה". בספר מבאר המחבר באריכות רבה את הלכות ביעור וידוי מעשרות על בסיס דברי הרמב"ם בהל' מעשר שני. הוא מביא את דברי הרמב"ם, וסביבו פירוש הנקרא: מקורות הברכה. ובהקדמה לספר, בי"ט אלול תר"צ, כותב:

הרבנות המקומית שבכל אתר ואתר משתדלים להזהיר ולהודיע על מצוות התלויות בארץ ואף פעם לא שמעתי ששקדו לתקן

23. זכרון ירושלים עמ' 54. ראה מאמרי לעיל הע' 13.

24. זכרון ירושלים עמ' 59. בהמשך דבריו כותב שיתכן וקריאת הפטרת "וערבה" בשבת הגדול היא זכר לדבר, מאחר ונזכר שם ענין המעשרות. לדעתו יש לקרוא הפטרה זו בכל שנה בשבת הגדול גם בשנה בה ערב פסח חל בשבת.

הרב יהודה זולדן

להודיע ולהזהיר לקיום מצות ביעור ויודוי מעשרות כמו שהיא מצוה אשר לא כתובה בתורה.

רק בזמן שעלה אליהו לארץ הוא ניהו הרב הגאון הגדול האדר"ת זצ"ל ונתקבל לרב בעה"ק ירושלים ת"ו הדפיס מודעות ואזהרות בשנת השמיטה תרס"ג (שאז היה חל מצות ביעור בערב פסח)²⁵ לקיים מצות ביעור ויודוי המעשר כמו שכתוב בתורה, ושלח אלי המודעות ואזהרות הנזכרות להפיצם בכל המושבות למען ידעו לקיים בפועל וגם חידש חידושים רבים במקצוע זה, ופתר הרבה ספיקות בדיני ביעור ויודוי כמו שיראה המעיין בספרי החדש הנוכחי שהבאתי דבריו הקדושים והנני נושא ונותן בהם בארוכה לברר הלכה.

הרב יחיאל מיכל טיקוצ'נסקי, עסק אף הוא במצוות הנהוגים בירושלים ובמקום המקדש, וכותב:

מכיון שמצות הוידוי הוא גם בכל מקום לכן דעת הרמב"ם וסיעתו ופסק השו"ע שהחיוב גם בזמן הזה, מצוה מן המובחר לקדש מקום המקדש כמו בבית כנסת "מקדש כעט", ובירושלים ע"י הכותל המערבי כמ"ש האדר"ת זצ"ל בקונטרס אחרית השנים.

והנה אין אנו נוהגים בוידוי מעשר, וכבר חיפש הגאון האדר"ת זצ"ל בקונטרס אחרית השנים למצוא זכות על המקילין, אפשר משום שסומכים על דעת הראב"ד או טעמינו אחרים עיי"ש. ואחרי כל זה לא מצא טעם מספיק, וכן הרב הגאון יוסף צבי הלוי, בספרו השקפה לברכה שחובר כולו בנוגע למצוה זו, ולא מצא גם הוא טעם מה שאינו נוהג בזמן הזה. ומהראוי לנהוג כן בבתי כנסיות בקריאה הידועה והמועתקת בקונטרס אחרית

25. הרמ"צ נריה, מועדי הראיה עמ' שמו מעיר שהאדר"ת עורר לדבר כאמור לעיל כבר בשנת תרנ"ג, בעודו יושב בחו"ל. על כסא הרבנות בפונוביז'. הרמ"צ נריה, דבר השמיטה, עמ' 184 נהג כדעת האדר"ת שיש לעשות זכר למצות ויודוי בשביעי של פסח בשנה שביעית.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

השנים, וברושלים על יד הכותל המערבי, ולכל הפחות בשביל
"הציבי לך ציונים" (ירמיהו לא, כ).²⁶

יושם לב, שהרי"מ טיקוצ'נסקי, קורא לומר את וידוי המעשרות משני נימוקים.
האחד, בשל פסיקת הרמב"ם ובעקבותיו השו"ע הכותבים שמצות וידוי נוהגת
גם בזמן הזה. הנימוק השני, "הציבי לך ציונים", בעצם בא לומר שאין מצוה
כלל כיום, אך כדי שלא נשכח את קיומה של המצוה יש לקיימה גם כיום,
ורומז לדברי הספרי דברים פסקא מג:

אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני היו מצויינים במצות.
שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים הוא שירמיהו אומר: "הציבי
לך ציונים" (ירמיהו לא, כ), אלו המצות שישראל מצויינים בהם.²⁷

הדגשת שני הנימוקים שבדברי הרי"מ טיקוצ'נסקי, חשובה ומשמעותית, מאחר
שפוסקים נוספים בני זמננו ציינו את קריאתו של האדר"ת לומר וידוי מעשר,
אך הם ראו בכך הנהגה דומה יותר ל"הציבי לך ציונים", אם כי אחרת: "זכר
למקדש".²⁸ את ההבדל בין "הציבי לך ציונים", ו"זכר למקדש", ניתן להסביר

26. עיר הקדש והמקדש, חלק ג עמ' קכ, וקכח; הנ"ל, ספר ארץ ישראל, סימן יז, יד. הרי"מ
טיקוצ'נסקי, הוציא בעידודו של האדר"ת לוח לארץ ישראל, ואף על שער החוברת נדפס
עד שנת תש"ז: לוח לא"י עם הערות הגאון ר' אליהו דוד רבינוביץ' וראה: הרב צבי יהודה
הכהן קוק, לנתיבות ישראל, חלק ב עמ' י-יא; הרב משה צבי נריה, מועדי הראיה עמ'
קפט). אך הוא לא ציין שיש להתודות בפסח בשנה הרביעית ושנה השביעית. בנו, הרב
ניסן טיקוצ'נסקי, החל לציין שיש לבער בערב פסח בשנה הרביעית והשביעית, החל
משנת תשכ"ג (שנה רביעית), וגם אז לא תמיד. הוא ציין זאת אח"כ בשנת תשל"ז (שנה
רביעית), ובשנת תשמ"ז (שנה שביעית), ומאז בכל שנה רביעית ושביעית.

27. הרי"מ טיקוצ'נסקי, עיר הקדש והמקדש, חל ק ד עמ' קיב בפרק בו הוא עוסק במצות
הקהל, כותב שהוא שמע מהאדר"ת בעת בואו לירושלים בשנת תרס"א "שהיה רגיל
להתאונן על כמה מצוות שאין עושים זכר למקדש, ביחוד מה שאין נוהגין "וידוי מעשר"
בשנות מעשר שני, וכן מה שאין נוהגין לעשות זכר למצות הקהל במוצאי שביעית". מכאן
שהרי"מ טיקוצ'נסקי הבין שהאדר"ת ראה באמירת וידוי מעשר כיום, הנהגה זכר
למקדש, אם כי נכון יותר לומר שרק ביחס להקהל הוא רצה להנהיג זכר למצוה, ואילו
ביחס לוידוי מעשר הוא ראה ערך לחדש מצוה אך מעיקר החיוב ולא כזכר.

28. לעיל (ליד הע' 13) מובאת דרשתו של ר' יוחנן לכך שיש לעשות זכר למקדש מהפס': "כי
אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה"
(ירמיהו ל, יז), מכלל דבעיא דרישה". דרשה זו מובאת בבבלי בסוכה מא ע"א, ובבבלי
בראש השנה ל ע"א. היא איננה נזכרת בירושלמי כלל. הרב יששכר תמר, עלי

הרב יהודה זולדן

על פי דברי הנצי"ב, הכותב ששאלת הגמ' מנין שיש לעשות זכר למקדש, באה לומר שאין להסתפק בדרשה הציבי לך ציונים. לפיו, בחו"ל עושים דברים הקשורים לארץ ישראל מהנימוק הציבי לך ציונים, ואילו זכר למקדש היא עשיית דברים הקשורים למה שהיה במקדש.²⁹ מכאן, שגם לשיטת הסוברים שמצות וידוי מעשר היא בזמן הבית (הראב"ד החינוך), יש מקום לומר כיום וידוי מעשר "זכר למקדש".

להלן פוסקים שקראו לומר וידוי מעשר זכר למקדש. הרב חנוך זונדל גרוסברג, עסק רבות בענייני המצוות התלויות בארץ:

זמנו של הוידוי ביו"ט האחרון של פסח בעת תפילת מנחה, ואומר אז פרשת הוידוי, ואף שיש האומרים שאין מצות וידוי נוהגת אלא בפני הבית, בכל זאת כדאי לעשות זכר למקדש, ואומר הפרשה כקורא בתורה. נכון לאומרה בבית הכנסת שהוא במקום מקדש, ובירושלים טוב לאומרה ע"י הכותל המערבי. וע"פ האדר"ת.³⁰

לפיו, גם אותם הסוברים שמצות הוידוי נוהגת בזמן הבית, יש מקום להנהיג זאת זכר למקדש.

הרב אברהם גולדברג, רב מושב כפר פינס, כתב ספרו העוסק בענייני המצוות התלויות בארץ, ושם כותב:

ואולי היה מן הראוי לסדר ברבים זכר למקדש כגון לימוד

תמר, קידושין, עמ' תנא-תנב, טוען שהמקור בירושלמי לתקנת זכר למקדש הוא הפס': "הציבי לך ציונים" שם הוא נזכר בקשר לאכילת קדשי גבול ע"י כהנים. גם האדר"ת, "זכר למקדש — מצות הקהל", ספר הקהל עמ' 499 קשר אונ דרשת הספרי להנהגת זכר למקדש.

29. הנצי"ב, מרומי שדה, ראש השנה ל ע"א.

30. קונטרס מצוות התלויות בארץ, עמ' 38-39. במקום נוסף, בטפר: המעשר והתרומה, פרק א אות סו, בית האוצר אות פה כתב שיש להתוודות ליד הזכותל ואם אי אפשר יהדר להתוודות בתוככי ירושלים, בבית כנסת או בבית מדרש, אם כי ניתן להתוודות בכל מקום בעולם.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

המשנה במעשר שני ה, י-יג, ואף קריאת הפרשה כי תכלה (ודברים כו, יב-טו), כקורא בתורה ולא בתורת וידוי.³¹

הרב יצחק רוזנטאל, מציין את המחלוקת בשאלה האם מצות וידוי נוהגת בזה"ז, אם כי ברור שמצות ביעור נוהגת אליבא דכו"ע, וכותב:

ורבים נוהגים כהיום להדר ולהתודות, ומצותו ביותר בירושלים, ובזמננו עתה שתלי"ת הכותל המערבי בידינו,³² ודאי טוב לאחוז במעשה אבותינו ורבותינו הקדושים שמאז ומקדם היו הולכים במקום אחורי כתלנו לשפוך שיח ודמעה לפני אל חי צורנו ומעוזנו ולומר שם הוידוי **זכר למקדש**. ולכל הפחות יש להדר ולהתודות בירושלים בפסגת מקום שאפשר להשקיף משם אל מקום מקדשנו שיבנה בב"א, וכן בבתי כנסיות ובתי מדרשות מקדש מעט.³³

נטייתם של פוסקים אלה היא לראות את אמירת וידוי מעשר כיום כהנהגה זכר למקדש, ולא מעיקר החיוב כשיטת הרמב"ם והשו"ע. אמנם גם בדברי האדר"ת ניתן להבין שקריאתו לקיים את אמירת הוידוי ליד הכותל המערבי היא דוקא בשל שיטת הראב"ד הסובר שהמצוה היא לפני ה' במקדש בכך שכתב (שם עמ' 26):

ואילו הייתי כדאי, הוה אמינא דבזמן הזה ראוי להתוודות בבית המדרש ובבית הכנסת שהוא מקדש מעט, ושכינתו יתברך שורה שם, ובמגילה כט ע"א, ובברכות ח ע"א אוהב ה' שערי ציון — כי אין לו לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד... ושפיר מקרי לפני ה' אלוקיך. ומכ"ש מי שזוכה ולהתוודות לפני הכותל המערבי, שאחז"ל כבר בירושלמי מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי, שחייב לילך שם ולהתוודות. ואולם לראב"ד לא מהני זה, כיון דס"ל (בהל' בית הבחירה ו, טז) שקדושתו בטלה בזה"ז.

31. הארץ ומצוותיה, עמ' כט.

32. הספר כרם ציון יצא בשנת תשל"א, לאחר מלחמת ששת הימים.

33. כרם ציון אוצר התרומות ב - הלכות פסוקות עמ' רכה-רכט.

הרב יהודה זולדן

הראב"ד שם כותב שקדושת ירושלים בזמן הזה בטלה מאחר שקדושה שניה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, ולכן אין כל משמעות באמירת וידוי מעשר ליד הכותל המערבי. אך עצם הענין שהאדר"ת מתייחס בהקשר זה לדברי הראב"ד הסובר שמצות ביעור וידוי מעשר היא בזמן המקדש בלבד, מלמדת על כך שאולי כונת האדר"ת היא לקיים את המצוה גם לשיטת הראב"ד, ועל כן הוא מציע לומר את הוידוי דווקא במקדשי מעט — בתי כנסת ובתי מדרשות,³⁴ או ליד הכותל המערבי. אמנם, אין האדר"ת מזכיר בדבריו בהקשר זה כלל את הנימוק "הציבי לך ציונים" או "זכר למקדש". האדר"ת אף הוציא ספר שלם שנושא: "זכר למקדש", בו הוא הרחיב על הנהגות שחכמים קבעו זכר למקדש, והוא איננו מזכיר שם את מצות וידוי מעשר כלל.³⁵ עם זאת כאמור לעיל, פוסקים אחרים רואים באמירת פסוקים אילו הנהגת "זכר למקדש", על אף שהאדר"ת שהיה הראשון לעורר לקיומה של מצוה זו לא ראה בה כנראה הנהגת זכר למקדש, אלא מעיקר הדין, ורק אולי לשיטת הראב"ד יש מקום לראות זאת כך.

באופן מעשי, פשטה הוראת האדר"ת, וכפי שניתן ללמוד מהעדויות הבאות. הרב שרגא פייבל פרנק, בנו של הרב צבי פסח פרנק, רבה של ירושלים ועד פטירתו בשנת תש"כ, פרסם בשנת תשי"ב שהיתה שנת שמיטה, לוח הלכות ובו דיני הביעור והוידוי, בו כתב :

יושבי ירושלים עיה"ק נהגו להתוודות לפני שריד מקדשנו כותל המערבי, וכיום (=לאחר מלחמת השחרור), שבעוה"ר ניטלה מאתנו אפשרות זו, יש להדר לכל הפחות להתוודות בירושלים בבית כנסת או בבית מדרש הנקרא מקדש מעט.³⁶

34. כמו הנהגות אחרות זכר למקדש, אותם מקיימים כיום בבית הכנסת — תקפת בימת בית הכנסת בארבעה מינים, חביטת ערבה בהושענא רבה. או הנהגות זכר למקדש מאוחרות יותר כמו זכר לשמחת בית השואבה וזכר להקהל.

35. אוצר ספרי האדר"ת — זכר למקדש, ירושלים: מכון להוצאת ספרים וכתבי יד אהבת שלום, תשס"ד. יתכן, שהעובדה שהקריאה לחידוש מצוה זו נעשתה ע"י האדר"ת, זוהתה כהנהגת זכר למקדש, בשל עיסוקו הנרחב של האדר"ת בעניני זכר למקדש.

36. הרב שרגא פייבל פרנק, "דיני ביעור וידוי המעשרות", אור ישראל, יא (תשנ"ח), עמ' כב-כג.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

גם ע"פ הוראת הבד"ץ יש לקרוא את פרשת וידוי מעשר בשביעי של פסח בשנה רביעית ושביעית, לפני או אחרי מנחה.³⁷ הרב אברהם חיים עדס, אכן מספר שנהגו בבית הכנסת הגדול של 'זכרון משה' בירושלים, לקרא בשביעי של פסח בשנה רביעית ושביעית פרשת וידוי מעשר ברוב עם.³⁸

ד. הרבנות הראשית ומצות ביעור וידוי מעשר

לעיל ציינו את דברי הרב יוסף הלוי, שכתב שעד בואו של האדר"ת לארץ, הרבנות לא היו מעוררים למצוה זו. מהי עמדת הרבנות הראשית לדורותיה בשאלה זו?³⁹ כאמור לעיל הראי"ה קוק מייסד הרבנות הראשית סבר שלא ניתן לקיים מצוה זו כיום, לכן לא קרא לקיימה.

הרב שאול ישראלי שעמד בראשות המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות של הרבנות הראשית לישראל בהנהגתו של הריא"ה הרצוג, פרסם לומר את פסוקי הוידוי:

מי שקיים מצות הפרשת ונתנית תרו"מ כהלכתם יש בו גם מצות וידוי, ויש מהראשונים הסוברים שאין מצות וידוי בזה"ז. זמן הוידוי הוא ביו"ט אחרון של פסח בעת תפילת המנחה, והיא אמירת הפסוקים שבתורה מענין זה, ומהדרים לאמרם בבית הכנסת שהוא במקום המקדש.⁴⁰

כך פרסמו גם הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו בהיותם רבנים ראשיים:

וידוי מעשר זה כל אחד ואחד אומרו בפני עצמו, וי"א שאפשר

37. כך כותב הרב מרדכי גנוט, לוח דבר בעיתו, התשנ"ד, עמ' תרעו-תרעז. הרב יוסף אפרתי, "וידוי מעשר", הליכות שדה, 49 (תשמ"ט), עמ' 18-19, מציין שיש הקוראים בירושלים מס' את פסוקי הביעור. זו כנראה ט"ס וצ"ל פסוקי הוידוי. כמו כן במקומות נוספים נוהגים לעשות כן, לא רק בבתי כנסת בירושלים.

38. הרב אברהם חיים עדס, באר חיים, עמ' רלח.

39. על פעילות הרבנות הראשית בענין מצוות התלויות בארץ, ראה: הרב יהודה עמיחי, "הרבנות הראשית והמצוות התלויות בארץ", הרבנות הראשית לישראל — שבעים שנה לייסודה, (עורכים: הרב שמואל כץ, והרב איתמר ורהפטיג), עמ' 667-676.

40. בצאת השנה (תשי"ט), עמ' נב.

הרב יהודה זולדן

שאתד יוציא לאחרים כדין שומע כעונה, יש הקוראים את הפסוקים הללו בציבור מתוך ס"ת בלא ברכה ויש הקוראים בחומש. רצוי למי שביכולתו לקרוא בכותל המערבי.⁴¹

אמנם במקום אחר כתב הרב מרדכי אליהו, שבזה"ז אין נוהג מצות וידוי מעשרות, "ומ"מ ראוי לקרוא כקורא בתורה פרשת וידוי מעשרות זכר למקדש ליד הכותל המערבי. יש לקרוא בציבור מתוך חומש ולא מספר תורה את הפסוקים, וכן נהגו בבתי כנסת בארץ".⁴²

גם בחוברת שיצאה מטעם הרבנות הראשית לקראת שמיטה תשס"א, בימי כהונתם של הרב אליהו בקשי דורון, והרב ישראל מאיר לאו, נאמר שמצות וידוי איננה נוהגת בזמן הזה משום שאין אנו מקיימים את מצות ההפרשה והנתינה בשלמות, ולפי הראב"ד היא נוהגת רק בבית המקדש. אולם מן הראוי לקרא את פרשת וידוי מעשרות ואת המשנה במעשר שני, גם בזמן הזה סמוך לתפילת מנחה ביום השביעי של פסח זכר למקדש.⁴³

במשך שנים רבות, הוציא "היכל שלמה" שנתון "שנה ושנה". בשנים בהם נוהג ביעור וידוי מעשר, היו מפרסמים שיש לומר את הוידוי, ובשלב מסוים הוסיפו שיש הקוראים מתוך ס"ת אך ללא ברכה, והנהג בחומש בציבור וליד הכותל.⁴⁴

41. הרבנות הראשית לישראל — שבעים שנה, עמ' 686, ע"פ פרסום בעיתון "הצופה", י"ז בניסן תשנ"א.

42. התורה והארץ, חלק ה עמ' 41-42. דבריו פורסמו גם בספר זה.

43. שמיטה למעשה, עמ' 22. החוברת נערכה ע"י הרב חגי בר גיורא — מנהל מחלקת השמיטה ברבנות הראשית לישראל. סגנון הדברים המנמקים מדוע אין להתוודות כיום-בשל אי קיום המצוה בשלמות ובשל שיטת הראב"ד, קרובים יותר לשיטת החזון איש בה נעסוק לקמן.

44. ראה שנה בשנה: תשכ"ג עמ' 89-90; תשל"ג עמ' 92-93; תשל"ז עמ' 133-134. מכאן ואילך נוסף שיש לקרוא מחומש, ויש הקוראים מס"ת וליד הכותל: תשד"מ עמ' 139-140; תשמ"ז עמ' 137-138; תשנ"א עמ' 134-135; תשנ"ד עמ' 131; תשנ"ח עמ' 136-137; תשס"א עמ' 106. מכון "התורה והארץ" בכפר דרום נוהג אף הוא לפרסם בעיתונות בסמוך לפסח בשנה הרביעית והשביעית, מודעות ובו תמצית דיני הביעור והוידוי, וקריאה לקיים את מצוות הביעור והוידוי.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

ה. הסוברים שאין להתודות בזמן הזה

האדר"ת קרא לומר וידוי מעשר, מאחר שלפיו יש ללכת בעקבות דברי הרמב"ם והשו"ע הסוברים שמצות וידוי נוהגת גם בזמן הזה. אך כבר פוסקים קדמונים טענו שאין מצוה זו נוהגת כיום.⁴⁵ הרב אברהם דנציגר, שערי צדק פרק יא, כג כותב:

ואין מתוודין אא"כ הפרישו בטהרה וכסדר. ועכשו בעו"ה שמפרישין הכל בטומאה, אין אנו יכולין להתוודות שאינו יכול לומר ולא בערתי ממנו בטמא, עד יערה עלינו ממרום רוח טהרה. (ותמיה גדולה על השולחן ערוך שהעתיק כל דין הוידוי).

הראי"ה קוק חתנו של האדר"ת, מציין את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין וכותב:

מ"מ קשה שיהיה נוהג בזמן הזה מכמה טעמים... מ"מ כיון שאין נותנים תרומה לכהן בטהרתה איך יאמר "עשיתי ככל אשר צויתני", שפירשו חז"ל שמחתי ושימחתי בו, ואיה שמחתה כעת בעוה"ר כיון שאינה נאכלת... גם איך יתכן לומר "לא ביערתי ממנו בטמא", משמע הא בטהור ביער ואכל, ואנו הרי בעוה"ר אין לנו אכילה בטהרה, ולפיכך אפי' נתן המעשר ללוי איך יוכל להתודות בזה"ז... ועוד דאמרינן במשנתנו "הא אם הפרישו בטומאה אינו יכול להתודות", וההפרשה בזה"ז ודאי בטומאה היא, וא"א לקיים זה בזה"ז עד יבוא מורה צדק... ולפ"ז אין וידוי זה בזה"ז. והדבר צריך תלמוד.⁴⁶

אכן לא מצינו שהראי"ה קוק קרא לעשות כחותנו ולומר וידוי מעשר.

45. ראה: ארץ חיים (סתהון), יו"ד סימן שלא ס"ק קמא, בשם מהריק"ש.

46. שו"ת משפט כהן סימן נו. אמנם בהקדמתו לקונטרס של האדר"ת אחרית השנים, כתב הראי"ה קוק שיש לעשות זכר למקדש בלימוד הלכות התלויות בארץ, ובכללם גם במצות ביעור וידוי מעשר. (שו"ת משפט כהן עמ' יז).

הרב יהודה זולדן

הרב אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש, סובר אף הוא שאין מצוה להתוודות כיום. לפיו עיקר הענין הוא החשש, שמא עבר במשך שלוש השנים על אחת מדיני הפרשה המעכבות את הוידוי.⁴⁷ ולאחר דיון נרחב בענין הסיק:

כללו של דבר, המתודה צריך שיהיה בידו מצות מעשר שני כהלכתו מאותן ג' שנה שמתודה עליהן, ואף שקיים זה בכזית אחד פעם אחת בתוך אותן ג' שנה במעשר שני של הג' שנה, ובלבד שלא יצא מכשול תחת ידו בכל אותן ג' שנה, בין במזיד, בין בשוגג, בין באונס.⁴⁸ ומכשול בתרומה בלבד, ובמעשר ראשון לבד, ובמעשר שני לבד, ובמעשר עני בלבד, או בביכורים אפילו שנשרף או נאבד כזית אחד מהם פעם אחת בכל הג' שנה, אינו מתודה.

ובהמשך כתב עוד:

ונראה כיון דוידוי בזמן הזה דרבנן, יש לסמוך על דעת הראב"ד והחינוך שאין וידוי בזמן הזה, ולמאי שכתבנו לעיל לכו"ע לדין אין וידוי. ואפשר שטעם החינוך כמש"כ שהרי דעת החינוך כהר"מ שאין מקדש מעכב ורק למצוה בעינן בעזרה, וכל שכן שאין אנו בטוחים שלא עברנו בכל השנים על אחד מהדברים המעכבים את הוידוי, והרוב בעונותינו הרבים אינם מן המדקדקים ואינם ראויים להתוודות.⁴⁹

47. הרמב"ם בהלכות מעשר שני ונטע רבעי יא, יב-טו, מצין השימה של דברים המעכבים את אמירת הוידוי.

48. החזו"א דן בהמשך בדברי הגר"א בשנות אליהו ממנו עולה שאונס איננו מעכב את הוידוי, אך לפי החזו"א הגר"א חזר בו והעיקר הוא כביאורו לירושלמי שאונס מעכב את הוידוי. לא הכל הסכימו עם פרשנות זו של החזו"א. ראה: הרב משה קליערס, תורת הארץ, ג, אותיות סז-סח.

49. חזון איש, דמאי סימן ב, ו. כך בשמו גם הרב זליג שפירא, בקונטרס קיצור הלכות תרומות ומעשרות וערלה, מופיע בדרך אמונה חלק ג עמ' 756, דברים שנדפסו "בחיי מרן [=החזו"א] ועל פיו". דברי החזון איש הללו כדעה מכרעת, נזכרו אצל: הרב קלמן כהנא, שנת השבע, עמ' פט-צ; הנ"ל, מצות הארץ, עמ' לג-לד; הרב ווייס קנייבסקי, דרך אמונה, חלק ג, הלכות מעשר שני יא, ד; הרב שמחה אידלשטיין, משפטי ארץ, הלכות תרומות ומעשרות, עמ' 248-251; הרב משה טוביה דינקל, קונטרס וזיעור מעשרות, עמ' לה הע'

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

דברים חריפים בענין זה כתב הרב משה שטרנבוך:

תמהני על המנהג בכמה מקומות בעיה"ק לקרוא בספר תורה פרשת וידוי מעשרות בשביעי של פסח ברוב עם. דלכאורה לא מועיל, דאין בזה דין שומע כעונה, ואינו מועיל אפילו זכר לקריאה, ובלאו הכי מפרישים בטומאה, ואין מעלין לירושלים שאין בה חומה, ולא נוכל לקיים המצוה כתיקונה. ולדעת רוב הפוסקים לא שייך נוסח הוידוי כלל, וראוי לחוש שמא יטעו שמקיימים מצות וידוי ויכוונו לכך, ויש בזה חשש בל תוסיף. וכך היה המנהג תמיד בירושלים שלא לומר, וכנראה נתחדש רק ע"י הגאון האדר"ת, ושמעתי שגם הגאון מבריסק זצ"ל, וכן רבנו החזון איש, לא ניתא ליה האי מנהגא, וכן עיקר מהטעמים שביארנו.⁵⁰

אמנם על חלק מהשגות אלו, כמו ההפרשה בטומאה, כבר השיב האדר"ת, כשהטיעון המרכזי הוא שהשו"ע פסק כדעת הרמב"ם שמצות וידוי נוהגת בזמן הזה, וכן הרמ"א הסכים לכך, וכן הלבוש, הש"ך והגר"א, ולא פסקו כראב"ד וכחינוך. באשר לטיעון שלא ניתן לומר "לא בערתי ממנו בטמא" כי כולנו טמאי מת, השיב שלא זו שייך רק כשיש אפשרות לבער בטהרה וביער בטומאה. וממשיך:

אבל בזמן הזה שאי אפשר כלל להפרישו בטהרה, ואי אפשר לקיים מצות מעשר שני כהלכתו, אם לא באופן שיכשרינו ויקבל בטומאה ויפנו ויאבד הפדיון וכמש"כ הטור יו"ד סוף סימן שלא, סוף סעיף קלה, ואם כן במה שמפרישו בטומאה מצוה הוא מקיים, מצות חכמים וגם מצות התורה במעשר שני כדן. אם כן

98 כותב שגם הרב מבריסק – הגרי"ז סולוביצ'יק, סבר כחזון איש; הרב דב לנדאו, זמרת הארץ, עמ' קלג; הרב יצחק הכהן הברשטט, "דיני ביעור מעשרות – תשנ"ד" קובץ מבקשי תורה, חלק ב עמ' תמה. הוא אמנם מציין שיש נוהגים להתוודות ואף לקרוא מספר תורה; הרב יצחק מלאכי, "ביעור וידוי מעשר בזמן הזה", הליכות, 2 (תשנ"ה), עמ' 61-63; הרב צבי כהן, הלכות שבכל יום – מצוות התלויות בארץ, עמ' קצ.
50. הרב משה שטרנבוך, מועדים וזמנים, חלק ז סימן רלב בהגהה.

הרב יהודה זולדן

מאי טעמא לא יתודה, הרי יכול לומר עשיתי ככל אשר צייתני
שהרי חכמים ציוו כן.⁵¹

העקרון הנלמד מדברי האדר"ת הוא שהיודי יכול להיאמר כשהתמלאו מכלול
התנאים באותה עת בעת הביעור. כמו כן, היודי איננו כוידוי עוונות, אלא
שמודה לה' על חסדו וטובו (אחרית השנים פרק ג, ו).

באשר לטיעון שלרוב הפוסקים אין מצות וידוי, לא ניתן להתעלם מכך
שהרמב"ם והשו"ע פוסקים שהמצוה נוהגת בזמן הזה, וגם אם נסבור כך, ניתן
לקיים זאת כזכר למקדש, ואין לחשוש לבל תוסיף, וכשם שאין חוששים לכך
בכל מצוה אחרת המקויימת זכר למקדש כמו לולב בשבעה ימי החג, כריכה
כהלל ועוד.

על דברי החזון איש ניתן לומר עוד שאכן כשאדם יודע בודאות שהוא לא
קיים את המצוות בשלמות, אם בשוגג או במזיד או אף באונס, הוא איננו
יכול להתודות. אך קשה להבין שבגלל חשש שמא הוא לא הפריש כראוי
וכנדרש, לא ניתן להתודות. כיצד יכול אדם לזכור את כל אופני ההפרשה
שלו במשך שלוש שנים? כל אדם יחשוש שמא הוא היה שוגג או אנוס, ואז
בעצם לא נוכל אף פעם לקיים מצות וידוי. חשש זה יכול ללוות כל אדם שמא
לא נהג כראוי, גם בזמן המקדש, ואם כן למה התכוונה תורה? אדרבה, נראה
שענינו של היודי הוא גם על כך שהוא מקווה ומתפלל על כך שהוא כן הפריש
כראוי בכל אותם פעמים שהפריש, ולעורר את עצמו לקיים את הלכות הפרשת
תרומות ומעשרות כראוי.⁵²

51. האדר"ת, קונטרס אחרית השנים פרק א. דברים דומים ובקצרה, כתב האדר"ת גם
בקונטרס: שבח הארץ, אות כא, (בתוך: בשמן רענן, ספר זכרון לרבי שלום נתן רענן קוק
זצ"ל, חלק ב, עמ' רב). הקונטרס עוסק במצות התלויות בארץ ודינים הנוהגים בארץ
ישראל. בדבריו בענין זה כותב: "בזמן הזה שאי אפשר לנו באופן אחר לא שייך זה
(=שאם עשר בטומאה אינו מתודה), ושפיר יכול לומר עשיתי כאשר צייתני... יזכני ה'
לקיים כל המצוות התלויות בארץ כתיקונן בשמחה ובטוב לבב".

52. ראה במאמריהם של הרב נעם חיים כהן, והרב יהודה שביב, בספר זה.

האדר"ת וקריאתו לחידוש מצות וידוי מעשר בזמן הזה

מכל מקום גם לסוברים שמצות וידוי איננה נוהגת בזמן הזה וכשיטת הראב"ד והחינוך, לכאורה היה מקום לתקן ולומר וידוי מעשר כ"זכר למקדש".⁵³ את הנהגות "זכר למקדש" אין הכרח לקיים בדיוק כמו במקור, כי מטרתם רק לעורר לקיום המצוה, וממילא כל הסיבות המונעות את קיום המצוה בפועל בזמן שהבית קיים, לא מעכבות את קיומם זכר למקדש. הרב חיים קנייבסקי, מביא את התייחסותו של החזון איש הסובר שאין מצוה להתוודות בזמן הזה, ואף גם לא ניתן כלל להתוודות בזמן הזה, אך כותב:

איך יכול להתוודות ולומר ככל מצותך אשר ציותני, ואם לא היה לו כלל מעשר שני אין מתודה כלל, ...וצ"ל דכל זמן כשמתוודה בבית המקדש כדין וידוי, אבל כשאומרה בבית הכנסת בתורת תפילה יכול לאומרה כיון שעכ"פ עשה כדין, ואפילו נתן המעשר שני לכהן ושרף את המעשר שני, כיון שזה המצוה שהתורה צותו, שייד לומר כן בדרך תפילה, ואין בזה קפידא.⁵⁴

ניתן אם כן לומר את פסוקי הוידוי בדרך תפילה. אין הוא כותב שיש לומר את הפסוקים זכר למקדש, אלא כתפילה. מכאן שאף הסוברים שאין להתוודות כיום מעיקר הדין, מסכימים שניתן לומר את פסוקי הוידוי זכר למקדש או כתפילה.

הרב שריה דבליצקי, סובר אף הוא שאין מצות וידוי כיום, אך אם בכל זאת רוצה להתוודות, כדי שלא יהיה מיחזי כשיקרא, יקרא גם פסוקים נוספים מפרשיות סמוכות, ולא בפרהסיא, אא"כ הקורא נוקט כמו הרמב"ם וסיעתו שיש להתוודות בזמן הזה.⁵⁵

53. החזון איש גם התנגד להנהגת "זכר למקדש" שייסד האדר"ת, לעשות זכר להקהל — אגרות חזון איש אגרת רי.

54. הרב חיים קנייבסקי, דרך אמונה, חלק ג, הלכות מעשר שני יא, ד.

55. הרב שריה דבליצקי, אגרתא חדא, (בני ברק תשנ"ח), ס"ק יח.

ביעור ווידוי - החייבים

